УДК 911.33

Кириченко Яна Сергіївна
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Стафійчук Валентин Іванович,
кандидат географічних наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна, e-mail: valikosta@ukr.net

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ

Мета роботи полягає у дослідженні стратегій суспільно-політичних взаємодій Чехії з регіональними угрупуваннями та окремими європейськими країнами, виявленні загальних особливостей у розвитку цих відносин, з'ясуванні пов'язаних з ними актуальних політико-географічних проблем, що потребують подальшого вивчення.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети використовувались загальнонаукові принципи. Серед них, найбільшу роль відіграли наступні: системності, історизму та науковості. Реалізація принципів здійснювалася за допомогою застосування наступних методів: порівняльний, описовий, літературний, статистичний,бальних оцінок, системний аналіз.

Результати дослідження. Виявлено найвагоміші вектори розвитку регіональної зовнішньої політики Чехії. Проаналізована співпраця з регіональними європейськими об'єднаннями країн з точки зору вигідності і відповідності чеським інтересам. Зроблено відповідні висновки на підставі аналізу політико-економічних взаємовідносин Чехії з регіональними угрупуваннями та окремими європейськими країнами. Визначено перспективи подальшого дослідження теми.

Наукова новизна обумовлена самою темою, адже політико-географами приділяється недостатня увага вивченню питань, що стосуються зовнішньої політики країн Центральної Європи, в особливості взаємовідносин Чехії з регіональними угрупуваннями країн.

Практична значимість. Основні положення та зроблені висновки роботи можуть бути використані в подальших поглиблених дослідженнях проблем, що пов'язані із регіональними аспектами зовнішньої політики Чеської Республіки. Досвід політичної трансформації Чехії може стати прикладом і для України як суб'єкта міжнародних політико-економічних відносин. Корисними будуть результати досліджень і для доповнення змісту дисциплін, що викладаються політико-географами, міжнародниками і політологами.

Ключові слова: Чеська Республіка, зовнішня політика, ЄС, регіональне ПГП, Центральна Європа.

УДК 911.33

Кириченко Яна Сергеевна
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, г. Киев, Украина

Стафийчук Валентин Иванович,
кандидат географических наук, доцент
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, г. Киев, Украина, e-mail: valikosta@ukr.net

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ЧЕШСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ ЕВРОПЕ

Цель работы заключается в исследовании стратегий общественно-политических взаимодействий Чехии с региональными группировками и отдельными европейскими странами, выявлении общих особенностей в развитии этих отношений, выяснении связанных с ними актуальных политико-географических проблем, требующих дальнейшего изучения.

Методика исследования. Для достижения поставленной цели использовались общенаучные принципы. Среди них, наибольшую роль сыграли следующие: системности, историзма и научности. Реализация принципов осуществлялась посредством применения следующих методов: сравнительный, описательный, литературный, статистический, балльных оценок, системный анализ.

Результаты исследования. Выявлены наиболее весомые векторы развития региональной внешней политики Чехии. Проанализировано сотрудничество с региональными европейскими объединениями стран с точки зрения выгодности и соответствия чешским интересам. Сделаны соответствующие выводы на основании анализа политико-экономических взаимоотношений Чехии с региональными группировками и отдельными европейскими странами. Определены перспективы дальнейшего исследования темы.

Научная новизна обусловлена самой темой, ведь политико-географами уделяется недостаточное внимание изучению вопросов, касающихся внешней политики стран Центральной Европы, в особенности взаимоотношений Чехии с региональными группировками стран.

Практическая значимость. Основные положения и сделанные выводы работы могут быть использованы в дальнейших более глубоких исследованиях проблем, связанных с региональными аспектами внешней политики Чешской Республики. Опыт политической трансформации Чехии может стать примером и для Украины как субъекта международных политико-экономических отношений. Полезными будут результаты исследований и для дополнения содержания дисциплин политико-географами, международниками и политологами.

Ключевые слова: Чешская Республика, внешняя политика, ЕС, региональное ПГП, Центральная Европа.

УДК 911.33

Kyrychenko Yana Serhiivna
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Stafiichuk Valentyn Ivanovych,
Candidate of Geography Sciences, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, e-mail: valikosta@ukr.net

PRIORITY DIRECTIONS OF CZECH REPUBLIC'S FOREIGN POLICY IN CENTRAL EUROPE

The aim of this work is the analysis of Chech Republic's strategies of human-geographic interactions with regional country groups and individual European countries, revealing specific features of these relations, identifying related current political-geographic problems, requiring further investigations.

Research methods. In order to achieve the above goal general scientific principles were used. Among these, the following ones were most important: systemic, historical and scientific. Those principles were implemented by using the following methods: comparative, descriptive, literary, statistical, score evaluation, systems analysis.

Research results. The most powerful vectors of Czech Republic's regional foreign policy are identified. Cooperation with regional European country groups as analyzed in

terms of meeting Czech national interests. The relevant conclusions are made based upon the analysis of Czech Rpublic's political and economic relations with regional country groups and individual European countries. Further research directions are identified.

The academic novelty is conditioned by the topic itself, since political geographers pay little or no attention to the issues related to foreign policy of Central European countries and especially to Czech Republic's relations with regional country groups.

Practical significance. The major arguments and conclusions of this work can be used in further in-depth investigations of the problems related to the regional aspects of Czech Republic foreign policy. Czech Republic's experience of political transformation can be an example for Ukraine as an actor in international economic and political relations. Also, the results can be useful for expanding university disciplines taught by political geographers, international relations experts and political scientists.

Key words: Czech Republic, foreign policy, EU, regional political geographic position, Central Europe.

Постановка проблеми. Зовнішньополітичні пріоритети Чеської республіки на сьогоднішній день постають у трансформованому вигляді, що є результатом розпаду Чехословацької федерації та створення суверенної держави (1993 р.) на тлі краху біполярного світу. Основні напрямки зовнішньої політики Чехії у регіональному розрізі мають наступний вигляд: результативна діяльність в рамках європейських та євроатлантичних інтеграційних об'єднань, продовження взаємовигідного співробітництва з постсоціалістичними країнами центральноєвропейського регіону, розвиток політико-економічних взаємин з сусідніми державами, розробка та впровадження концепцій щодо ефективного забезпечення національної безпеки, активна участь у міжнародних організаціях, зовнішня торгівля та ін. Незважаючи на те, що Чехія прагне стати одним із впливових гравців у Європі, її спроби не є повністю вдалими. Дослідження найбільш вигідних для чеської сторони міжнародних стосунків є актуальним питанням, адже його вирішення сприятиме політико-економічному покращенню позицій держави та підвищенню її міжнародного авторитету [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти досліджуваної теми певною мірою висвітлюються у працях зарубіжних і вітчизняних дослідників. Зокрема, серед чеських авторів варто відзначити наступних науковців, які займаються вивченням політичних аспектів розвитку Чехії: К.Водічку [8, 1997], В.Гандла [6, 1998], Й.Кучеру [7, 1992] та ін. Наприклад, відомий професор Чеського інституту міжнародних відносин В.Гандл займається дослідженням актуальних проблем європейської інтеграції та розширення ЄС на Схід, він також дає об'єктивну оцінку і рекомендації щодо вирішення проблем Чеської Республіки в Європейському регіоні на сучасному етапі. Окрім зарубіжних науковців, дослідженням політичних проблем Чеської Республіки займаються і українські науковці Р.Корсак [2,2015], Є. Бевзюк [3, 2010], Л. Кіцила [5, 2011] та ін.. Проте вони більшою мірою приділяють увагу вивченню чесько-українських взаємовідносин [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вітчизняні дослідники розглядають Чехію суто як політико-економічного партнера України, аналізуючи вигідність взаємин, в першу чергу, для української сторони. У той же час, зарубіжні науковці не надають комплексної характеристики найбільш ефективному сучасному політичному спрямуванню Чеської Республіки на регіональному рівні, більшою мірою розглядаючи окремо співпрацю з різними організаціями чи країнами, не даючи рекомендацій щодо покращення становища Чехії як політичного гравця. Виходячи з цього, комплексне дослідження стану і тенденцій регіональної політики Чехії відіграє важливу роль у політико-географічних дослідженнях, адже від рівня загального політичного та економічного розвитку цієї країни залежить, подальша співпраця з Україною та іншими міжнародними суб'єктами.

Тож головною метою статті є всебічне висвітлення сучасного регіонального політико-географічного положення Чехії.

Цілі статті. Для досягнення поставленої мети, необхідно вирішити наступні завдання:

- проаналізувати співпрацю Чехії з регіональними європейськими інтеграційними об'єднаннями;
- визначити найважливіші вектори її зовнішньої політичної співпраці в Центральній Європі;
- провести ранжування країн Центральної Європи в контексті їх пріоритетності для Чехії;
- окреслити недостатньо вивчені зарубіжними та вітчизняними науковцями аспекти політичних взаємовідносин Чехії з суб'єктами політики в Центральній Європі.

Виклад основного матеріалу. Чеська Республіка перебуває у Європейському регіоні системи країн Євразійського континенту та є типовою континентальною країною. Стосовно визначення положення країни на основних транспортних геопросторових осях регіону та рівня центральності чи периферійності положення країни щодо основних зон економічної активності регіону, то Чехія займає центральне положення. Центральність пояснюється ще й тим, що три європейські транспортні коридори проходять по території Чехії. Чехія бере активну участі у міжнародних транспортних перевезеннях, що свідчить про високий рівень можливості транзиту в плані вигідного ПГП через дану територію та доцільность прокладення міжнародних транспортних коридорів безпосередньо через Чехію [9].

Чехія приймає активну участь у роботі міжнародних об'єднань та організацій (ООН, Європейський Союз, Північноатлантичний альянс, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Організація економічного співробітництва та розвитку, Вишеградська група, Рада Європи та ін.), що підвищує загальний авторитет країни на міжнародному

рівні та сприяє всебічному її розвитку як індивідуального суб'єкта, так і політичного гравця на міжнародній арені в плані групових взаємодій країн.

Враховуючи те, що у Європі налічується значна кількість регіональних об'єднань країн, з якими у Чехії встановлюються відносини безпосередні (як учасниця) або опосередковані (не будучи членом певної організації, Чехія може співпрацювати із країнами, що входять до цього співтовариства), то актуальним буде дослідження взаємодії Чехії лише з деякими міжнародними організаціями, які становлять найбільший інтерес для неї та сприяють підвищенню її авторитету.

Чеська Республіка увійшла до складу Європейського співтовариства 1 травня 2004 р. Таким чином, вона завершила довготривалий період зміцнення стосунків з ЄС, який розпочався ще секторною торгівельною домовленістю та поступово розширювався у напрямку більш тісної торгівельної та політичної співпраці. Розвиток поглиблених контактів з Євросоюзом в усіх областях став характерним, в першу чергу, для незалежної Чехії, котра визнала вступ до ЄС (разом з членством у НАТО) одним з головних зовнішньополітичних пріоритетів. Європейська інтеграція була та залишається одним із ключових факторів економічного та соціального зростання за останні роки (зростання закордонних інвестицій, ВВП, доходів та ін.), а головне — «якорем» та гарантією для демократичного розвитку країни, а також зовнішнім стабілізуючим фактором для трансформації суспільства [12].

Співробітництво Чехії та НАТО розпочинається із 1994 р. і діє в рамках програми «Партнерство заради миру». 12 березня 1999 р. Чехія офіційно стала членом Північноатлантичного альянсу. Офіційні цілі вступу Чехії в Альянс — остаточна інтеграція в європейську спільноту і турбота про власну безпеку. Крім відправки своїх солдат в гарячі точки світу, постачання міжнародних місій та операцій військовою та медичною технікою, Чехія отримала і деякі вигоди. Зараз, наприклад, межі Чеської Республіки перебувають під постійним контролем літаків НАТО. На території Чехії також розташовується спеціальний протиракетний радар, місія якого — захистити країни Європи, Америки та Канади від потенційних загроз, що виходять від таких країн, як, наприклад, Росія та Іран. Завдяки вступу в НАТО Чехія змогла скасувати загальний військовий обов'язок і створити професійну армію, що складається з людей, готових служити добровільно. НАТО також вирішує проблему зменшення фінансування армій окремо взятих держав. Таким чином, Чехія служить прикладом вдалої інтеграції в Північноатлантичний союз, як з військової, так і з економічної точок зору [11].

Також Чехія зацікавлена у співробітництві з Вишеградською четвіркою. Вишеградська група (Вишеградська четвірка) була сформована 15 лютого 1991 р. і являє собою угрупування чотирьох центральноєвропейських країн: Польщі, Чехії, Угорщини і Словаччини. Після вступу вишеградських країн до Євросоюзу структури «четвірки» не

припинили існування, а стали неформальними інститутами взаємодії у випадках, коли регіональні інтереси вступали в протиріччя із позиціями Брюсселя. Також у травні 2004 р країни-учасниці підписали декларацію, покликану надати нового імпульсу Вишеградській співпраці. Акцент переносився зі сфери соціально-економічних взаємовідносин всередині «четвірки» в область зовнішньої політики Вишеградського об'єднання та ЄС. Сьогодні можна стверджувати, що склалася своєрідна вишеградська модель міжнародного співробітництва, що поєднує інтеграційні і кооперaційні завдання і не припускає жорстких зобов'язань, так що всі учасники, зокрема і Чехія, залишаються відносно вільними у своїх зовнішньополітичних орієнтирах. Все більшого значення в рамках Вишеградської групи набуває не міждержавне, а транскордонне співробітництво в межах так званих єврорегіонів.

Один із пріоритетів Чехії — регіональне співробітництво з країнами Центральної Європи, яке вона використовує для зміцнення своїх позицій в ЄС [10]. Для більш глибокого аналізу теми вивчення, була проведена дослідницька робота стосовно виділення найбільш важливих в плані співробітництва для Чехії країн Центральної Європи.

Таблиця 1

Рівень зацікавленості Чехії у співробітництві з центральноєвропейскими державами (за [13, 14])

Країна	Економічний інтерес		Дипломатичний інтерес		Військово-стратегічн. інтерес	Політ. інтерес	Разом
	ВВП	об'єм торг.	дип. стос.	чеська діаспора			
Албанія	1	1	3	1	3	1	10
Білорусь	2	1	3	1	2	1	10
Болгарія	2	1	3	1	3	2	12
Боснія і Герцеговина	1	1	3	2	2	1	10
Естонія	1	1	3	1	3	2	11
Латвія	1	1	3	1	3	2	11
Литва	1	1	3	1	3	2	11
Македонія	1	1	1	1	2	1	7
Молдова	1	1	2	2	1	1	8
Польща	3	3	3	1	3	3	16
Румунія	2	2	3	3	3	2	15
Сербія	1	1	3	2	2	1	10
Словаччина	2	3	3	1	3	3	15
Словенія	1	1	3	1	3	2	11
Угорщина	2	2	3	1	3	3	14
Хорватія	1	1	3	2	3	2	12
Чорногорія	1	1	2	1	2	1	8
Україна	2	2	3	3	1	1	12

Зважаючи на нинішню зацікавленість і фактичний стан співпраці в політичній, економічній, культурній сферах найбільш важливими

регіональними партнерами Чеської Республіки є Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина, а також Україна, Хорватія і Болгарія [покомпонентна бальна оцінка зацікавленості подана у таблиці 1].

Посилення співпраці з ними, напрацювання спільної позиції можуть стати підґрунтям для підвищення ролі Чехії та її партнерів у Європі та світі загалом. Упродовж свого незалежного існування Чеська Республіка досягла помітних результатів по багатьох важливих напрямках зовнішньої політики, проте існує і низка внутрішніх протиріч країни, які стають бар'єрами на шляху досягнення лідерських позицій в Європейському регіоні. Незважаючи на те, що Чехія — це держава з розвиненою економікою та усталеною політичною структурою, вона не є достатньо впливовою в регіональному аспекті, що пояснюється великою конкуренцією з боку інших центральноєвропейських держав. Динамічно рухаючись перспективним шляхом європейського та світового співробітництва, Чехія стала повноправним загальновизнаним суб'єктом міжнародних відносин на політичній арені, проте найбільш впливовою і рівноправною на сьогоднішній день вона є лише у вишеградській співпраці. Саме Вишеградська четвірка — це об'єднання країн, в якому Чеська Республіка відіграє одну із провідних ролей.

Висновки. Чехія займає досить вигідне регіональне ПГП стосовно як території Європи в цілому, так і можливості співпраці із різноманітними європейськими об'єднаннями. Зокрема, Чехія бере участь у роботі масштабних міжнародних організацій, що є надзвичайно важливим не лише з точки зору їх статутних цілей, але і як засіб підвищення престижу та авторитету країни на міжнародному рівні, для Чехії відкривається широкий спектр можливостей подальшого успішного розвитку.

Проте, Чехія на сьогоднішній день не має достатнього потенціалу, щоб корегувати загальний європейський курс та впливати на світову або європейську у політику. Значно кращі передумови для підвищення ваги нині країна має в Центральній Європі. Виходячи з цього, вигідною буде більш тісна співпраця Чеської Республіки з країнами Вишеградської групи, в діяльності якої вона може себе достатньою мірою проявити. Також значний потенціал має східний політичний вектор, що сприятиме зближенню в різних політичних аспектах країн Вишеградської четвірки та європейських держав пострадянського простору.

Роль Чеської Республіки як міжнародного суб'єкта в Європі сучасними науковцями недостатньою мірою вивчена, тому тема потребує подальшого поглибленого дослідження для вирішення таких важливих проблем як: підвищення авторитету Чехії в сучасному світі, шляхи підвищення політико-економічної взаємодії держави, налагодження вигідних взаємин із регіональними лідерами, розробка політичного курсу з комплексним урахуванням всіх деталей подальшої трансформації та ін.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук Т. Ф. Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989–2004) / Т. Ф. Герасимчук, М. В. Герасимчук // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво. – Луцьк : Вєжа, 2006. – С. 32–34.
2. Корсак Р. В. Концепція європеїзації чеського суспільства [Текст] // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. – Київ : ПП „Видавництво „Гілея", 2015. − Вип. 97. – С. 123 – 126.
3. Країни Центрально-Східної Європи в умовах глобалізації: історико- методологічний, політико-правовий та економічний аспекти". Монографія [Текст] / [Бевзюк Є.В., Вергун В.А., Виноградов Ю. Л., Грін О.О., Ерфан В.Й. та ін.]: за заг. ред. Є.В. Бевзюка, О.О. Гріна. – Ужгород : Видавництво ЗакДУ, 2010. – 368 с.
4. Мотрук С. Трансформація зовнішньої політики Чеської Республіки на межі XX-XXI ст. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2008. – №94-95. – С. 27-32
5. Пріоритетні напрями зовнішньої політики Чеської Республіки на сучасному етапі / Л.Ю. Кіцила // Держава і право. — 2011. — Вип. 52. — С. 663-666. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.
6. Handl V. The Czech-German Declaration from 1997: A political end of difficult historical capital? // Welt Trends. – 1998. – № 19. – P.
7. Kucera J. Tschechien // Informationen zur politischen Bildung. – 2002. – H.276. – S. 35; Starэ B., Vнtkovб M. Joint Ventures in CSFR // Osteuropa Wirtschaft. – 1991. – № 1. – S. 55
8. Vodiиka K. Tschechisch-deutsche Beziehungen und die Versцhnungserkldrung // Osteuropa. – 1997. – 47.Jg. – Oktober. – S. 975
9. Европа идет на стройку: где пройдут новые транспортные коридоры за четверть триллиона евро [Електронний ресурс] // Центр транспортных стратегий [сайт]. – Режим доступу: http://cfts.org.ua/articles/evropa_idet_na_stroyku_gde_proydut_novye_transportnye_koridory_za_chetvert_trilliona_evro_494
10. Ориентиры внешней политики Чехии [Електронний ресурс] // Сетевое издание Центра исследований и аналитики Фонда исторической перспективы [сайт]. – Режим доступу: http://www.perspektivy.info/rus/gos/orijentiry_vneshnej_politiki_chehii_2008-09-17.htm
11. Пятнадцать лет со дня вступления Чехии в НАТО [Електронний ресурс] // Информационный портал о Чехии [сайт]. – Режим доступу: http://420on.cz/news/politics/43263-15-let-so-dnya-vstupleniya-chehii-v-nato
12. ЧР та Європейский [Електронний ресурс] // Посольство Чеської республіки в Києві [сайт]. – Режим доступу: http://www.mzv.cz/kiev/uk/x2001_09_21/x2001_09_21_3/x2010_10_14.html
13. Central Intelligence Agency [Електронний ресурс] // Central Intelligence Agency[сайт]. – Режим доступу: https://www.cia.gov/index.html
14. Trade statistics for international business development [Електронний ресурс] // Trade Map [сайт]. – Режим доступу: http://www.trademap.org/

Список использованных источников:

1. Герасимчук Т.Ф. Страны Центральной Европы в политике Европейского Союза / Т.Ф. Герасимчук, М.В. Герасимчук // Европейские интеграционные процессы и трансграничное сотрудничество. – Луцк: Вежа, 2006. – С. 32–34.
2. Корсак Р.В. Концепция европеизации чешского общества / Р.В.Корсак // Гилея: научный вестник: Сборник научных трудов. – Киев : ПП „Издательство „Гилея", 2015. − Вып. 97. – С.123-126.
3. Страны Центрально-Восточной Европы в условиях глобализации: историко-методологический, политико-правовой и экономический аспекты. Монография [Текст] / [Бевзюк Е.В., Вергун В.А., Виноградов Ю.Л., Грин О.О., Ерфан В.Й. и др.]: под. общ. ред. Е.В. Бевзюка, О.О. Грина. – Ужгород : Издательство ЗакГУ, 2010. – 368 с.
4. Мотрук С. Трансформация внешней политики Чешской Республики на стыке XX-XXI в. // Вестник Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. – 2008. – №94-95. – С.27-32
5. Приоритетные направления внешней политики Чешской Республики на современном этапе / Л.Ю. Кицила // Государство и право. – 2011. – Вып.52. – С.663-666.
6. Handl V. The Czech-German Declaration from 1997: A political end of difficult historical capital? // Welt Trends. – 1998. – № 19. – P.9 – 26
7. Kucera J. Tschechien // Informationen zur politischen Bildung. – 2002. – H.276. – S. 35
8. Vodiиka K. Tschechisch-deutsche Beziehungen und die Versuchnungserdnung // Osteuropa. – 1997. – 47.Jg. – Oktober. – S. 975

9. Европа идет на стройку: где пройдут новые транспортные коридоры за четверть триллиона евро [Электронный ресурс] // Центр транспортных стратегий [сайт]. – Режим доступа: http://cfts.org.ua/articles/evropa_idet_na_stroyku_gde_proydut_novye_transportnye_koridory_za_chetvert_trilliona_evro_494
10. Ориентиры внешней политики Чехии [Электронный ресурс] // Сетевое издание Центра исследований и аналитики Фонда исторической перспективы [сайт]. – Режим доступа:http://www.perspektivy.info/rus/gos/orijentiry_vneshnej_politiki_chehii 2008-09-17.htm
11. Пятнадцать лет со дня вступления Чехии в НАТО [Электронный ресурс] // Информационный портал о Чехии [сайт]. – Режим доступа: http://420on.cz/news/politics/43263-15-let-so-dnya-vstupleniya-chehii-v-nato
12. ЧР и Европейский Союз [Электронный ресурс] // Посольство Чешской Республики в Киеве [сайт]. – Режим доступа: http://www.mzv.cz/kiev/uk/x2001_09_21/x2001_09_21_3/x2010_10_14.html
13. Central Intelligence Agency [Электронный ресурс] // Central Intelligence Agency[сайт]. – Режим доступа: https://www.cia.gov/index.html
14. Trade statistics for international business development [Электронный ресурс] // Trade Map [сайт]. – Режим доступа: http://www.trademap.org/

References:

1. Herasymchuk T.F. Central European countries in the policy of the European Union / T.F. Herasymchuk, M.V. Herasymchuk T.F. // European integration processes and cross-border cooperation. – Lutsk: Vezha, 2006. – P.32–34.
2. Korsak R.V. The concept of Europeanization of Czech society / Korsak R.V. // Hileia: Scientific Bulletin: Collection of scientific papers. – Kyiv: PP Edition „ Hileia", 2015. − №97. – P.123-126.
3. Countries of Central and Eastern Europe in the context of globalization: historical and methodological, political, legal and economic aspects. Monograph [Text] / [Bevziuk Ye.V., Verhun V.A., Vynohradov Yu.L., Hrin O.O., Erfan V.I. и др.]: for general ed. Bevziuk Ye.V., Hrin O.O. – Uzhhorod: Edition ZakHU, 2010. – 368 p.
4. Motruk S. Transformation of Foreign Policy of the Czech Republic on the border of XX-XXI centuries. / S.Motruk // Bulletin of Kyiv National Taras Shevchenko University. – 2008. – №94-95. – P.27-32
5. Priority directions of foreign policy of the Czech Republic at present / L.Iu. Kytsila // State and Law. – 2011. – №52. – P.663-666.
6. Handl V. The Czech-German Declaration from 1997: A political end of difficult historical capital? // Welt Trends. – 1998. – № 19. – P. 9 – 26
7. Kucera J. Tschechien // Informationen zur politischen Bildung. – 2002. – H.276. – S.35
8. Vodiиka K. Tschechisch-deutsche Beziehungen und die Versuchnungserdnung // Osteuropa. – 1997. – 47.Jg. – Oktober. – S. 975
9. Europe is on the scene where will be the new transport corridors for a quarter of a trillion euros [Electronic resource] // Centre of transport of strategies [website]. – Access mode: http://cfts.org.ua/articles/evropa_idet_na_stroyku_gde_proydut_novye_transportnye_koridory_za_chetvert_trilliona_evro_494
10. Reference points Czech foreign policy [Electronic resource] // Network edition the Center for Research and analytics Fund's historical perspective [website]. – Access mode:http://www.perspektivy.info/rus/gos/orijentiry_vneshnej_politiki_chehii 2008-09-17.htm
11. Fifteen years after the entry of the Czech Republic into NATO [Electronic resource] // Information Portal about the Czech Republic [website]. – Access mode: http://420on.cz/news/politics/43263-15-let-so-dnya-vstupleniya-chehii-v-nato
13. The Czech Republic and the European Union [Electronic resource] // Embassy of the Czech Republic in Kyiv [website]. – Access mode: http://www.mzv.cz/kiev/uk/x2001_09_21/x2001_09_21_3/x2010_10_14.html
13. Central Intelligence Agency [Electronic resource] // Central Intelligence Agency[сайт]. – Access mode: https://www.cia.gov/index.html
14. Trade statistics for international business development [Electronic resource] // Trade Map [website]. – Access mode: http://www.trademap.org/